

Draginja Ramadanski

*BÉKE IS ÉS VILÁG IS*¹

Both Peace and the World

Előttünk a 2011. november 8-án lebonyolított IV. Nemzetközi Tudományos Internet-konferencia anyagának kötetkiadása, amely az Orosz Föderáció Oktatás- és Tudományügyi Minisztériumának támogatásával látott napvilágot.

A publikáció kiadója s magának a konferenciának a társszervezője is a tambovi Állami Egyetem, amely Gavril Derzsavinnak, a XVIII. század egyik jelentős orosz lírikusának a nevét viseli. Derzsavin egy rövid ideig a terület kormányzója is volt, s hivatali ideje alatt számos újítással járult hozzá annak felvirágoztatásához. Klasszikus kísérletező hajlamának kisugárzása mintha akaratlanul is az általa szorgalmazott társadalom modernizációs eszméit vetítette volna elénk.

A konferencia témáját a következőképpen hirdették meg: *Társadalom, közösségek, ember: az „örök béke” nyomában*. Az angol fordító viszont szellemes szójátékhoz folyamodott, utat nyitván ezáltal az orosz homonima másik értelmezési lehetőségének is, mely az „örökké tartó világ” felkutatására utal. Ily módon az örökké tartó egyetértés és megnyugvás metafizikai esélyeit kivetítő metafora egyidejűleg bolygónk megőrzésének ökológiai felhangját is megpendíti. A hangalakok megegyezése tehát tényszerű viszonyt is eredményezett.

A gyűjtemény a humán gondolkodás széles spektrumából ihletet merítő beszámolókat tartalmaz, s mintegy száz orosz, fehérorosz, ukrán, szerb, román és magyar tudós, professzor, illetve egyetemi hallgató tudományos és kreatív jellegű kutatásainak eredményét mutatja be a társadalomtudományi kérdések átgondolásának vonatkozási tartományán belül.

A házigazda szerepét immár negyedik alkalommal az Elméleti és Alkalmazott Szociológi-

¹ Oroszul mindkettőt *mir*nek (мир) mondják (a fordító megjegyzése).

ai Tanszék töltötte be, a Szervezőbizottság elnöke pedig I. A. Fjodorov (a társadalomtudományok doktora) volt. A konferencia problémaköre hagyományosan a társadalmi rendszereket, azoknak történelmét és optimális működésének feltételeit öleli fel, illetve a szellemiség szerepét e rendszerek fejlődésében és az ember helyét a makrostruktúrákban.

A konferencia nyolc szekcióban működött. Ezek: A korszerű világ szociológiai elemzésének problémái, A korszerű társadalom szellemi élete, A korszerű társadalmi rétegződés formái és okozati szempontú tanulmányozásának problémái, A korszerű világ humanizációjának globális problémái, Az emberi jogok megőrzésének jogi és gazdasági aspektusai, Általános orosz nemzeti projektek: problémák és távlatok, A polgári társadalom történelemtudománya, Személyiség és társadalom: az „örök béke” nyomában.

A konferencia nyelve, mint arra a publikált anyagból következtethetünk, az angol és az orosz volt. Az előbbi lehetőséggel elsősorban a szerbiai és magyarországi résztvevők éltek, míg a többi munka orosz nyelven íródott. A kiegészítő nyelven írt rezümékkel (amelyek elmaradtak), illetve a szövegek szakmai szerkesztésével a kiadvány mindenképpen még reprezentatívabb lehetne.

Az orosz, fehérorosz és ukrán szerzők ihletetlen taglalják azokat a bölceleti, irodalomtörténeti, pszichológiai tárgykörhöz tartozó témákat, amelyek hosszú éveken át tilalom alatt álltak. Számos írást a tranzíció jelenségekörének szenteltek (s ezek gyakran kapcsolódnak a szociális patológiához és deviáns viselkedésformákhoz is, mint amilyenek például a kábítószer-használat, a példátlan magatartás és a szülői gondviselés nélküli gyermekek számának növekedése, vagy az alkoholizmus), de a problémák legyőzésének módját (lehetőségeit) is számba vették (a nő státusa Oroszország gendertérségében a korszerű szociálpolitika kontextusában).

A szövegek általában áttekintés értékűek, de számos innovatív, sőt kritikai hangú megnyilatkozás is található közöttük – bizonyos ösztönző és provokatív nézetek kapcsán – de azokat is érintve, amelyek már hosszabb ideje köröznék a tudományos és művelődési életben, s ezért a kimerültség jeleit mutatják (L. V. Krasznova a lesüllyedésről² mint életstílusról, N. A. Kaszenkova az öncsalásról a korszerű társadalom szellemi életében, M. V. Kuznyecova az oktatás nemi alapú megközelítéséről azon pedagógiai szempontból provokatív elképzelés révén, miszerint az androgün alkat a személyes és szakmai önmegvalósulás alapját képezi).

Mindeközben egyfajta tapintat észlelhető a közelmúlt és a régebbi korok hagyománya iránt, s így e könyv lapjain nemegyszer idézik a marxizmus klaszszikusait. Ez alkalommal azonban nem kötelező jelleggel, mint a doktriner szo-

² Az eredeti szövegben „daunšifting”, azaz angol helyesírással „downshifting” (a fordító megjegyzése).

cializmus idején, hanem felelősségteljesen és frissen, a helytálló tudományos érvelés tényleges igényével. Imponáló a tudományos trendekkel és a divattal szembeni elvakulatlanságnak ez a szintje. Ebből a kiadványból ítélve, a társadalomtudományok terén nem váltotta fel egy újabb dogma a régít. Ezt igazolja egy olyan gondolkodó nevének felbukkanása is, mint amilyen Hamvas Béla: a magyar kultúra immár tiszteletének tanúságát teszi ez iránt az idő felett álló érték iránt, e hamisítatlan, autochton, ítélkező bölcsélet iránt, mely nézőpontként évtizedeken keresztül tabunak számított „odahaza”. Ez az ismeretlen múlt iránti feltáró viszonyulás jellemzi például a K. V. Kolcsakov és V. V. Kolcsakov szerzőpárost is (aki rendkívüli ihletettséggel ír A. Belij ezoterizmusáról és spiritualizmusáról a XX. század húszas éveinek „proletárkultúrájának” idejében). Különösen ösztönzőnek és a konferencia témájával fölöttébb összhangban levőnek tekinthető L. V. Boriszenkó munkája a Kelet recepciójáról a humán tudományokban, melyben rámutat Edward Said polemikus orientalista szemléletére (misperint minden európaít, ha a Keletről beszél, automatikusan rasszistának, imperialistának és etnocentrikusnak nyilvánítanak). A posztmodern paradigma, amelyet Boriszenkó képvisel és tár elénk, elveti a Nyugat-központú módszertani posztulátumokat, s annak szükségességére mutat rá, hogy minden kultúra értékeinek pozíciójából vizsgálандó.

A szerbiai kollégák saját tudományos és szakmai területükről választott témákat dolgoztak fel, amelyek vitát és párbeszédet kezdeményező potenciállal rendelkeznek, s így nem maradnak monologikus irányultságúak és önmagukba zártak. Más szóval, hozzájárulásuk nem vétette el a konferencia témáját. Így Ispánovics Csapó Julianna a kutatómunka tehetség- és képességfejlesztő hatásával foglalkozott. Horváth Futó Hargita az elolvasott tartalmak megértéséről szerzett kutatási eredményeit helyezte szociológiai perspektívába, míg a szabadkai Máté Emese a jelenteremtést az emocionális fejlődéssel állította korrelációba. Meg kell azonban említenünk két magyarországi résztvevőt is, Bertók Rózsát Pécsről, az etika és az ökonómia viszonyának szentelt tanulmányával, illetve Bécsi Zsófiát, aki cikkében John Dewey, XIX. századi gondolkodó hozzájárulását értékelte a pedagógia fejlődésének szempontjából.

E panorámaszerű publikációt olvasva belátást nyerünk abba, hogy ki miképpen gondolkodik a társadalomtudományok értelmezési tartományáról, beleértve a nagymértékben szerteágazó szociográfiai diskurzust is, mely az irodalmi alkotások elemzésének bizonyos aspektusait sem rekeszti ki. Így például Bence Erika a hazavesztés és a hontalanság motívumának fogalomkörét taglalta a vajdasági magyar irodalomban, miközben az első világháború utáni, ún. trianoni traumát tartotta szem előtt, amely sajátos módon tükröződik Szenteleky Kornél, Végel László, Gulyás József, Juhász Erzsébet műveiben. Motívumelemzésének hatósugarai egy régi, század eleji antológia szelekciós elveitől, a hetvenes évek

költészetén és a századvég problémafeltáró esszéirodalmán keresztül egészen a korszerű feliratok kesernyős-ironikus szintéziséig terjednek, amelyek sajátos zammattal bontják le a helyi színek és a lokálpatriotizmus fellegvárának végső maradványait is. Hózsza Éva a témát a lokálisnak és a globálisnak a század-, (ezred)-forduló válaszvonalán történő tárgyalásáig fejleszti. A vajdasági magyar irodalom (Vasagyi Mária, Domonkos István, Deák Ferenc, Németh István, illetve a már említett Juhász Erzsébet) szemszögéből nézve e folyamatosan (hosszasan) tabuként kezelt toposzról lekerült a zárlat: a *perem* motívuma éppen az említett szerzők opusában érte és éri meg kreatívan gazdag újraértelmezését. Kovács Rácz Eleonóra dokumentáltan ismertette a nyelvjárások használatáról kapott eredményeit a szerbiai (bánáti) magyar kisebbség körében, az adatközlők iskolai végzettségének fokára való különös tekintettel. Eszerint minél magasabb fokú végzettséggel rendelkeznek, a válaszadók annál szívesebben döntenek a „Szereitem a nyelvjárásomat, nem szégyellem, és gyakran használom azt.” válasz mellett. A 609 megkérdezett közül 400 adatközlő nyilatkozott ilyen értelemben.

Hisszük, hogy kollégáink hozzájárulásával a tudományos közvélemény érdekesítő és lényeges témákba, eredeti metodológiai eljárásokba nyert betekintést, s emellett megismerkedhetett mindezeknek gazdag bibliográfiai alapjaival is. A felkínált fórum lehetőségeit kihasználva szakembereink az ember személyiségének mentális alapjai, az alkotás és önmegvalósulás, valamint a személyiségnek a társadalmi térségben történő szocializálódásának és integrációjának módozatai kapcsán is megnyilatkoztak. Nagy kár, hogy dolgozataikat nem láthatjuk itt orosz nyelven is.

Bizonyos hiányérzet adódik emellett az értelmiségi centrumok jelentős hányadának kirívó földrajzi lefedetlenségéből is, kiváltképpen, mivel a téma elgondolása globális méretű volt, az egységesség legszélesebb, emberiségmértű értelmezésére helyezett hangsúllyal. Így esetleges fenntartásunk a Máság nem elegendő arányú jelenlétére vonatkozik, melynek révén ez a konferencia és kiadványa is nyerhetett volna jelentőségén és validitásán. Ez a hiányosság azonban a jövőben könnyen kiküszöbölhető lehet.

Végezetül: jó lenne tudni a weboldal címét, amelyen az internet-konferencia anyaga megjelent, mivel a nyomtatott kiadvány példányszáma nyilván nem követi a konferencia által kezdeményezett témák és az általuk felkínált válaszok iránt érdeklődő közönség keresletét.

Pásztor Kicsi Mária fordítása